

Pozsony, 1969. november 9. A Csemadok Központi Bizottságának a KB 1968–1969-ben elfogadott dokumentumairól készített s azokat az Elnökséghez hasonlóan nagyrészt pozitívnak minősítő értékelése.

A CSEMADOK KB 1968–69-ben elfogadott dokumentumainak felülvizsgálása és értékelése

A CSEMADOK KB 1968. június 8–9-én Dunaszerdahelyen tartott ülése magán viselte az egyre feszültebbé váló politikai légkör és a népeink körében fellángolt nacionalizmus nyomát. A határozat leszögezi: „A CSEMADOK Központi Bizottsága munkájának kiindulópontja és eszmei alapja, a marxizmus–leninizmus meghatározza világnézetünket és gyakorlati tevékenységünket. A CSEMADOK fennállása óta jelenleg és a jövőben is a Csehszlovák Szocialista Köztársaság államiságának és egységének alapján állt, áll és fog állni. ...A CSEMADOK Központi Bizottsága a leghatározottabban visszautasítja mindazokat a vádakot és rágalmat, amelyek az „Állásfoglalásunk” megjelenése óta különböző fórumokon és az egyes lapok hasábjain szervektől, vagy magánszemélyektől a CSEMADOK-ot mint szervezetet és Lőrincz Gyula elvtársat, mint a CSEMADOK KB-nak elnökét érték. ...Ugyanakkor visszautasítja azokat a hangokat, amelyek a CSEMADOK-ot úgy igyekeztek feltűntetni, mint olyan szervezetet, amely a magyarság érdekelt elárulta és elárulja. Ezzel egy időben a Központi Bizottság, a CSEMADOK mint a Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kulturális Szövetsége elhatárolja magát mindazoktól a személyektől és szervektől, akik a magyarság soraiból nemzetiségi gyűlöletet szítanak, nacionalista befolyást akarnak gyakorolni, vagy a köztársaság és a párt alapjaival és eszméjével fordulnak szembe. A Központi Bizottság kijelenti, hogy a most és a jövőben is mindenkor eszmei harcot folytatnak e nézetekkel szemben, ha mindjárt a demokratizálódás leple mögé rejtőznek is.”

A nemzetiségi viszályok megszüntetése szempontjából pozitív szerepet töltött be a határozattal azonos szellemű, a CSEMADOK tagságához szóló felhívás is. A KB tagjai együttműködésre szólították fel a Matica slovenskát. E kezdeményezés sajnos egy-két reagálástól eltekintve több hónapon keresztül visszhangtalan maradt. A nacionalista erők továbbra is folytatták a nemzetiségekkel szembeni ellentéteket, azzal a szándékkal, hogy megnehezítsék és hogy lehetetlenné tegyék a pártvezetés számára a nemzetiségi kérdés igazságos rendezését.

E dokumentumokról tudnunk kell, hogy hosszú és szenvedélyes vita eredményei. A dunaszerdahelyi KB-ülést pozitív tartalma ellenére is bizonyos szűklátókörűség jellemezte, amely különösen az ülés határozata 6. pontjában jut kifejezésre. Hibaként kell értékelnünk, hogy a szenvedélyes vita főleg a nemzetiségi kérdés problémáira korlátozódott. A vitázók nem vették észre és nem keresték a nemzetiségi súrlódások s az ekkor már egyre érzékelhetőbbé váló, országos méretű antiszocialista jelenségek – a pártellenesség, szovjetellenesség, a testvéri országok politikájának lebecsülése – közötti összefüggéseket. A nacionalizmus fellángolása, a nyílt sajtókampány, a nemzetiségek ellen indított támadások részét képezték a szocializmus létére törő erők bomlasztó tevékenységének. Sajnos, az ülésen nem bontakozott ki az események[et] és jelenségeket szélesebb összefüggésekbe ágyazó szemlélet.

A vitába bekapcsolódó fiatalok is türelmetlen hangot ütöttek meg. A drámai hangvételű felszólalásokban egyes tények, jelenségek végleges eltűzése, a nemzetiségi politikában eddig elért eredmények lebecsülése, a burzsoá csehszlovák köztársaság nemzetiségi politikájának idealizálása jelentkezett.

A KB-ülésen kibontakozott vita hevességének és ellentmondásosságának megnyilvánulása volt az a kommunisták felelősségét terhelő tény is, hogy a választásokat megelőzően a pártönkíüliek, a kommunisták beleegyezésével ülést tartottak.³⁹⁷ Rendkívül zavaróan hatott a pártközpont küldöttjének magatartása, elbizonytalanodása is, aki szintén egyetértett e lépéssel.

Az ülésen elfogadott dokumentumok és az újonnan megválasztott kommunista többségű elnökség azt bizonyítja, hogy a néhány radikálisabb fellépésű jelenlevő által szorgalmazott, de végeredményben valamennyi pártönkíülit magával ragadó kezdeményezés nem játszhatott döntően negatív szerepet – a benne rejlő potenciális veszélyt (a vezetésre gyakorolt nyomást) a pártcsoportnak, a kommunistáknak sikerült nagy részben elhárítani. Az ülés végeredményben a KB tagjainak erejét és tekintélyét demonstrálta.

Ennek ellenére tanulságul szükséges rögzíteni: a CSEMADOK KB kommunista tagjainak sokkal nagyobb felelősségérzettel kell viselkedniük a párttal és az eszmével szemben és semmilyen körülmény közepette sem szabad a harc, a vita, a meggyőzés helyett a hallgatást vagy a félreállást választani.

A Központi Bizottság dunaszerdahelyi ülése a szervezeti élet szempontjából is változást hozott. Mivel Lőrincz Gyula elvtársat az Új Szó főszerkesztőjévé nevezték ki, és emiatt leköszönt a CSEMADOK KB elnöki funkciójáról, a szervezet élére Dobos László elvtársat állította a Központi Bizottság. A tanácskozás során újraválasztották a KB elnökségét is. Az új elnökségbe[n] túlsúlyba kerültek a párttagok, igaz néhány idősebb elvtársat a fiatalabbak váltották fel. A szociális összetételben nem történt változás.

A dunaszerdahelyi tanácskozáson háttérbe szorult országos és nemzetközi kérdéseknek a CSEMADOK KB 1968. augusztus 3-án tartott VI. ülésén kezdtünk nagyobb figyelmet szentelni. Ugyanezen a napon a CSKP vezetői tanácskozásra ültek össze Bratislavában a szocialista országok vezetőivel.³⁹⁸ A tanácskozás résztvevői levelet küldtek a CSKP KB-nak és Dubček elvtársnak. A levél hangsúlyozza: „Meggyőződésünk, hogy ez az alkalom, a testvéri országok vezetőinek a tanácskozása, hazánk egészének s minden egyes polgárának javát, boldogulását szolgálja. Csehszlovákiát a nemzetközi munkásmozgalom egyesítőjévé, erősítőjévé, a szocialista társadalmi rendszer szilárd védőjévé, a szocialista tábor országainak és a Szovjetunióknak erős szövetségesevé teszi.”

A CSEMADOK KB 1968. szeptember 7-én tartott VII. ülése megvitatta a szervezet és a nemzetiségi alkotmánytörvény előkészületeit. E nagy jelentőségű ülésen Gustáv Husák a nemzetiségi kérdés jelentőségét hangsúlyozva kijelentette: „Távolról sem gondoljuk azt, hogy ebben az országban elegendő a szlovákok és a csehek közötti problémákat megoldani, s azután minden rendben van. Tudatában vagyunk annak, hogy éppen olyan sürgős feladat főleg a magyar nemzeti kisebbség problémájának megoldása,

397 A KB ülésén az új Elnökség megválasztása előtt – a pártcsoport szokásos előzetes megbeszéléseihez hasonlóan – Duray Miklós kezdeményezésére a Csemadok történetében első ízben összehívták a pártönkíüliek gyűlését is, amelyen azok összeállították saját jelöltlistájukat. (FKI, Csemadok irattára, KB-V-1.)

398 A pozsonyi tanácskozás a szovjet vezetésnek a katonai megszállás előtti utolsó kísérlete volt, hogy letérítse a csehszlovák pártvezetést a reformok útjáról.

hiszen ez a legnagyobb nemzeti csoport nálunk, mely Bratislavától egészen Kelet-Szlovákiáig mindenütt együtt él a szlovák lakossággal. E kérdés békés rendezése és e kérdésben elfogadott megegyezés nélkül nem lehet konszolidálnak tekinteni sem Szlovákiát, sem a köztársaságot.” E nagy fontosságú ülés után a CSEMADOK teljes erővel bekapcsolódott a konszolidációs folyamatba.

1968. október 20-án tartotta a CSEMADOK KB VIII. ülését. A tanácskozás teljesen munkajellegű volt és az országos közgyűlés problémáival foglalkozott.

A IX. rendes ülést december 14–15-én tartotta a CSEMADOK KB. Az ülésen Dobos László méltatta a CSKP KB és az SZLKP KB novemberi ülésének jelentőségét és felvázolta a határozatokból eredő feladatokat. A tanácskozás megállapította: „Az országban folyó konszolidációs folyamat pozitívan hozzájárul a csehszlovákiai magyarság égető problémáinak megoldásához, ezért a CSEMADOK támogatja a párt törekvéseit az ország politikai helyzetének konszolidálásában.” A KB méltatta a jóváhagyott nemzetiségi alkotmánytörvényeket és leszögezte: „A Központi Bizottság megállapította, hogy a parlament által elfogadott nemzetiségi alkotmánytörvény nem mindenben elégíti ki a csehszlovákiai magyarság jogos igényeit, habár a Csehszlovák Szocialista Köztársaság állami szervei kiindulópontként fogadták el a CSEMADOK Központi Bizottságának ismert javaslatait, az új alkotmánytörvényekben ezeket a javaslatokat csak részben realizálták.” Ugyanakkor a KB üléséről kiadott nyilatkozat leszögezi: „...a köztársaság fennállása óta először történt meg, hogy az alkotmány sáncai közé mint államalkotók bekerültek a nemzetiségek. Ennek jelentőségét elsősorban abban látjuk, hogy az állampolgároknak kijáró egyedi-egyéni jogok elismerése mellett az alkotmány a nemzetiségek, mint a társadalmi alakulatok kollektív jogait is elismeri.” A nyilatkozat foglalkozik a Matica slovenská 1968. november 16-17-i magas-tátrai munkaértekezletén elfogadott határozatával és hangsúlyozza: „Egyértelműen és ismételten kijelentjük, hogy a csehszlovákiai magyarság nagyra becsüli a Matica slovenskának a szlovák irodalom és kultúra fejlesztése, a nemzeti öntudat ápolása érdekében kifejtett több mint egy évszázados tevékenységét. Ezt a meggyőződésünket azzal is bizonyítottuk, hogy a Matica slovenská délvidéken alakuló szervezeteinek a CSEMADOK együttműködést ajánlott fel a Dél-Szlovákia kulturális felemelkedése, népeink közeledése és megértése érdekében kifejtendő tevékenységéhez. Sajnálattal kell tudomásul vennünk, hogy egyesek részéről a megértés helyett a nemzeti elfogultságot tükröző és a nemzeti kizárólagosságot érvényesítő törekvések jutnak szóhoz, s eddig megvolt jogainknak is a csorbítását követelik. Ez a magatartás véleményünk szerint összeegyeztethetetlen nemcsak az alkotmánytörvénnyel, valamint a Nemzeti Front politikájával. Népeink és hazánk, a szocialista Csehszlovákia alapvető, az egységet erősítő érdeke szempontjából egyetlen lehetőséget ismerünk: a közeledést, a megértést. Ennek pedig alapvető tétele: a kölcsönös megbecsülés és a népeket megillető elidegeníthetetlen jogok tiszteletben tartása.”

A KB X. tanácskozását 1969. március 8-án tartotta, jóváhagyta a X. országos közgyűlés több dokumentumát, a CSEMADOK új programját és szervezeti szabályzatát, utasította az elnökséget, hogy ezeket az alapvető dokumentumokat terjessze a párt központi bizottsága és a Nemzeti Front illetékes szervei elé, amely meg is történt.

A X. országos közgyűlése után a CSEMADOK KB a szervezet fennállásának 20. évfordulója alkalmából ünnepi ülést tartott. Az ünnepi ülést követő napon, 1969. május 17-én a KB munkaülést tartott. A résztvevők jóváhagyták a közgyűlésen elfogadott programból eredő feladatok munkatervét. A munkaterv hangsúlyozza: „A CSEMADOK min-

den tagjának, szervezetének és szervének tudni kell, hogy szervezetünk egyedül a párt, az állami szervek, a Nemzeti Frontba tömörülő társadalmi szervezetek aktív támogatásával és szimpátiájával teljesítheti a programunkban lefektetett feladatokat és célkitűzéseket. Szervezetünk léte, tevékenysége a párt nemzetiségi politikáján alapszik s ezért a nemzetiségi érdek védelmében az általa lefektetett elveket (akcióprogram) kell követnünk.” A munkaterv bevezetője továbbá leszögezi: „Szervezetünk tagja a Nemzeti Frontnak. Munkánkban respektálnunk kell a Nemzeti Front programját és célkitűzéseit. Tudnunk kell, hogy a Nemzeti Front többi szervezete is szervezi a csehszlovákiai magyarságot és kielégíti bizonyos speciális igényét. A CSEMADOK képviselőinek, akik a Nemzeti Front különböző szerveinek tagjai, azon kell fáradozniuk, hogy minden tömegszervezet támogassa szervezetünk célkitűzéseit, tartsa be munkájában a marxi-lenini nemzetiségi politika alapelveit, gondoskodjék a soraiba tömörülő magyar nemzetiségű tagok speciális igényeinek kielégítéséről. Hasznos, ha ezekkel a szervezetekkel a Nemzeti Front patronátusa alatt külön együttműködési megállapodásokat kötünk.” A KB 1969. november 9-én tartott ülésén a szervezeti élet megszilárdítását és a munka megjavítását célzó dokumentumokat hagytunk jóvá és átértékeljük az elmúlt évi határozatainkat. Az ülésen pártcsoport alakult, mely értékelte a CSEMADOK 1968–69-es munkáját és megfelelő intézkedéseket hozott. A CSEMADOK KB pártcsoportjának állásfoglalása hangsúlyozza: „A CSEMADOK őszintén támogatta a párt törekvéseit és éppúgy védte a szocialista eszméket, mint az internacionalizmus számunkra nélkülözhetetlen, létkérdésünket jelentő elvét... A hazai és nemzetközi munkásmozgalom vívmányai, a köztársaság egysége, az ország nemzeteinek és nemzetiségeinek békés, alkotó együttélése, a szocializmus érdekei, a Szovjetunió és az egész szocialista tábor töretlen szövetsége azok a szempontok, amelyek a CSEMADOK-ot a jövőben is vezérelni fogják társadalmi és kulturális tevékenysége során. Munkánk alapjául a CSKP 1969. májusi realizálási irányelveit tartjuk, s ezek, valamint a CSKP szeptemberi határozatai szabják meg a szövetségünkben követendő politikai vonalat, biztosítva ezáltal továbbra is a CSEMADOK-ban a párt vezető szerepét.”

A pártcsoport kommunisztái törekvésük főbb elvi kiindulópontjait a következőkben jelelték meg:

a) Elfogadjuk, s továbbra is helyesnek tartjuk a párt 1968 januárjában meghirdetett politikájának elveit és pozitív célkitűzéseit. Egyetértünk a párt KB novemberi ülésén ezzel kapcsolatban hozott határozatokkal³⁹⁹ s támogatjuk azokat.

b) A politikai munka fő eszközének a meggyőzés módszerét tartjuk.

c) A járási bizottságok jogkörének növelése mellett szövetségünk rendjének és belső fegyelmének elmélyítése érdekében hangsúlyozzuk és alkalmazni kívánjuk a demokratikus centralizmus elvét.

d) Elítéljük és elkülönítjük magunkat⁴⁰⁰ a párt és a társadalmi élet különböző területein megnyilvánuló jobboldali, nacionalista áramlatoktól, s azok képviselőitől. Harcolunk azokkal szemben, akik közösségünkben a nacionalizmus s nemzeti gyűlölködés gondolatát szítják és képviselik. A szövetségünk életében előforduló jobboldali nacionalista megnyilvánulások ellen problémáink progresszív, szocialista megoldásával kívánunk harcolni.

399 A CSKP KB 1968. novemberi ülése egyrészt elhatárolódott a január utáni politika „negatív elemeitől”, másrészt kiállt annak pozitív vívmányai mellett.

400 Helyesen magyarul: elhatárolódunk.

e) Elkülönítjük magunkat a január előtti idők társadalmunkban s szövetségünkben megnyilvánuló deformációitól. Távol tartjuk magunkat a szektáns és maradi nézetektől, amelyek lebecsülik a társadalmunkban, valamint szövetségünkben bekövetkezett változásokat.

f) Szövetségünk további fejlődése érdekében szükségesnek tartjuk a szocialista demokrácia elmélyítését.

g) A nemzetiségi kérdés problémáinak megítélésénél összhangba kell hozni a nemzeti és internacionalista szempontokat.

h) A nézetek tisztázása, s a nyílt véleménycsere mellett a KB kommunisztái alapvető kötelességüknek tartják a marxizmus–leninizmus eszmei alapján megőrizni és védeni a CSEMADOK egységét és akcióképességét – hangsúlyozza a pártcsoport tanácskozásán elhangzott beszámoló.

A CSEMADOK KB szervei, az elnökség és titkárság mindenben és mindig betartotta a Szlovák Nemzeti Front szerveinek irányelveit és annak programja szerint végezte munkáját. Sem 1968-ban, sem 1969-ben konfliktus, nézeteltérés a Nemzeti Front és a CSEMADOK szervei között nem támadt.

FKI, Csemadok irattára, KB-VII-1, géppel írt tisztázat

111

Pozsony, 1969. november 9. A Csemadok KB határozata a szovjet megszállást elítélő dokumentumainak visszavonásáról, a Matica slovenskával a nemzetiségi kérdésről folytatott polémia elítéléséről és a szövetség 1968–1969-es tevékenységét értékelő bizottság létrehozásáról.

H a t á r o z a t

a CSEMADOK KB 1969. november 9-i üléséről

A CSEMADOK KB 1969. nov. 9-én megtartott III. ülésén megtárgyalta a beszámolóban és az írásban előterjesztett anyagokban felvetett problémákat s a következő határozatot fogadta el:

1. Jóváhagyja a CSEMADOK KB vezető titkáranak beszámolóját
  - a CSEMADOK KB elnöksége és plénuma tagjai jogainak és kötelességeinek anyagát
  - a kollektív tagság irányelvét
  - az évváró közgyűlések és járási aktívák irányelveit
  - a CSEMADOK 1970-es munkatervét.

Megbízta a KB elnökségét, hogy szervezési és politikai téren biztosítsa a KB által jóváhagyott dokumentumok teljesítését a szövetség szerveinek minden szintjén.

2. A KB értékelte az általa 1968-ban elfogadott dokumentumokat és határozatokat. A KB elnöksége saját határozatait és felhívásait 1969. szept. 4-i ülésén már felülvizsgálta, önkritikailag értékelte és visszavonta azokat, melyek a tények ismeretében ellenében állanak a CSEMADOK pártos hagyományaival s népünk érdekeivel. A KB ülése